

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Szerkesztői szállás:

Kül-monostorutca 181. szám.

Kiadó hivatal:

Középutca, Stein J. könyvkereskedő.

Hirdetési ár: 5 hasábos garmond sorért 1-szor 7 kr., 2-szor 6 kr., 3-szor 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. blyegdíj. Hirdetések felvételnek Bécsben Oppellik Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) és Haasenstein és Voglernél (Wollzeile 9. sz.).

Nyilttéri cikkek sora után 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeltetik.

Megjelen e lap hetenkint háromszor, u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délbén.

Előfizetési ár:

egész évre 12 frt, félévre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Előfizetési felhívás

„K. KÖZLÖNY“

július—szept.—decemberi folyamára.

Előfizetési ár:

Félévre 6 forint o. ért.

Évnegyedre 3 „ „ „

Egy hóra 1 „ „ „

Az előfizetési pénzek kiadó Stein János-hoz (bel-középutca, Stein J. könyvkereskedése) küldendők, hol a pontos szétküldésről gondoskodva van.

Pest, június 24. 1867.

Az erdélyi részekben is végre már elkerül a sor arra, hogy a megyéket helyreállítsák, s a közigazgatást és igazságszolgáltatást a nép választási jogára fektessék.

Ugy hiszem idején van nézeteinket elmondani a megyék jelen perczekbeni hivatásáról alkotmányunk azon jelentékeny reformja után, melyet a parlamentaris rendszer vont maga után, s mely reformnak a régi megyei rendszer hatásköréni lényeges változtatásokra mulhatlan befolyásnak kell lennie.

A leglényegesebb változás az, hogy a parlamentaris rendszerrel s felelős kormányzattal a párt-megyék fogalma össze nem egyeztethető.

Rége a dicasterialis kormány alatt, mely fitymálta az országgyűlési többséget, s azt vagy kijátszta, vagy törvényjavaslatait a lomtárba tette, a törvényhozás előre nem haladhatott, a reformokat a kormány mindig gátolta, az ellenzék pedig ezzel szemben a megyékben — melyek követ-utasítási joggal bírtak — vetvén meg lábát, ha reformjait ki nem is vihette, de kivitte azt, hogy a kormány nyomásainak s törvényellenes rendeleteinek az ellenzéki megyék ellentállása folytán útját állotta.

A törvényhozás e miatt stagnált ugyan, országgyűléseink a sérelmek tengerébe fuldokolva az előhaladásra képtelenek voltak, de a megyék kezét fogva az országgyűlési ellenzékkel egy fontos feladatot megoldottak, t. i. nem engedték meg, hogy a kormány törvénytelen rendszabályok által a törvényhozás jogát kijátszsa, s az ország inkább el volt hozott haladási törvények nélkül, mintsem pátensek s kormánykény által kormányoztassék.

Ekkor értelme volt a pártmegyéknek, s a valódi conservatív fogalomnak a megyék eleget tettek, a mennyiben ha a retrograd irányu kormányok ellenműködése miatt a reform-téren a törvényhozás nem haladhatott, azt legalább a megyék ellentállása alapján ki lehetett vinni, hogy a kormány kénye a nemzet sarkalatos törvényeit fel nem forgathatta.

Most egyszerre minden megváltozott. Parlamentaris kormány lévén, a pártközdelem a nép választási jogából indul ki, s a parlamentben culminál.

A törvényhozás sorsát csak is e két tényező dönti el.

A három évenként megújuló követválasztásoknál a választó-kerületektől függ, hogy melyik létező pártból alakítsák meg a parlamenti többséget, s az ily parlamenti többségtől függ, kik legyenek s minő elvekkel a felelős miniszterek.

Mint hogy a pártok ezen cserélkezésével a megyék organicus élete nem áll szoros összeköttetésbe, minthogy a megye, mint cumulatív községi fogalom, magát a községben élő nép összességének benső és keblbeli érdekeit képviseli és ügyeit intézi, és a megyét képviselő közeg nem változik az országos képviselő választásaival, igen természetesen a megye pártmegye nem is lehet.

A törvényhozás az alkotó, a kormány a kivívó, végrehajtó és a megye s község az elfogadó közegek parlamentaris rendszer alatt.

A törvényhozás megalkotja azt, a miben a többség a királylyal egyetért, a kormány ezt tartozik végrehajtani, a megye pedig

tartozik elfogadni, alkalmazni s effectuálni saját körében.

A tekintély a parlament többsége, ez ellen nincs hatalom az országban más, mint azon nép akarata, a mely a megújuló választásoknál vagy a kormányoknak a népre történő hivatkozásai alapján a választó-kerületek szabad választásában nyilatkozik.

Ha a kormány a többség által hozott törvény ellen cselekszik, a parlament ellene áll, és itt kezdődik a megyék jelentékeny politikai szerepe, mely szerint ők a parlamenttel összeütközött kormányoknak a parlamenti jogát támogatva ellentállanak, s a kormányzást a végretegeiben is lehetlenné teszik.

Ezen az egyéni ellentállásra reducálható jognál fogva szolgál a megyei élet garantiájul annak, hogy nálunk ne történhessék az, a mi pár év előtt Poroszországban történt, midőn Bismark a parlamenti többséget fitymálva törvényellenes erőszakkal kormányozhatott.

Nálunk, ha a parlamentarismust lelünk be oltjuk, ily kormányerőszak a megyék keblbeli autonómiájánál fogva lehetlenné válik, mert a megye csak a törvénynek tartozik engedelmeskedni, törvény pedig az, a mit a parlamenti többség alkot.

Eppen e miatt nem lehetnek pártmegyék, mert a megyék feladata ma már nem az, a mi régen volt, hogy egyik vagy másik pártot támogassák, hanem az, hogy a parlamenti többség hű támaszai legyenek az általa hozott törvények érvényesítésében, s a kormánynak rendeleteit hatáskörükben híven teljesítsék, ha azok a törvényhozás többsége határozmányainak hű kivitelei.

Ma például a parlament jobb oldala van többségben, abból van a kormány is. A mit ez alkot, a megye elfogadni köteles, különben nem volna alkotmányos lét, hanem anarchia; holnap a baloldal lehet többségben, belőle alakulhat kormány, meglehet ő valamely egészen ellenkező törvényt hoz; a megye ezt is tartozik elfogadni, s azon kormánynak, a mely e többséget kijátszta, éppen úgy ellentállani, mint annak, a mely ma a jobb oldali többséget akarja kijátszani.

A megyének tehát mindig a parlamenti többségnek kell engedelmeskednie, mert ez által a törvénynek engedelmeskedik.

Ezen kötelesség természete által a megyék régi pártjellegüket természetesen elvesztik.

A megye, mint község, oly viszonyban áll a törvényhozó hatalmakhoz, mint az egyén, visszatetszhetik neki valamely hozott törvény, s működhetik is arra, hogy az rendes törvényhozás útján változtatást szenvedjen, de ellene nem állhat, azt elfogadni köteles.

A megye e szerint minden kormánynak bizalmát fejezheti ki, a mely a parlamenti többségből foly ki; de tartozik bizalmatlan lenni minden oly kormánnyal, mely a parlamenti többség és a választó kerületek közvéleménye ellenében kormányoz.

Igy például, ha ma a Deák-párt kormánya a parlamentben kisebbségbe jőne, valamely megye, hol a bizottmányi tagok nagy többsége Deák-pártiakból is állana, helytelenül cselekednék, ha akkor is, midőn az ily kormány a népválasztásra hivatkozva szintén kisebbségben maradna, s jogtalanul a parlament többsége ellen akarja kormányozni, őt támogatná; a megye-bizottmány tagjai, mint Deák-párti egyének, a bizottmány zöldasztalán kívül mindent elkövethetnek, a mit a törvény megenged, hogy az ország különböző választó kerületeiben pártjokat többségbe telessék; de ha ez nem sikerülne, ha gr. Andrássy helyett páter Bóbori lenne is a miniszterelnök s Madarász vezetné a parlamenti többséget, az ezen többség és a király által hozott törvényeknek, határozatoknak s általa kimondott elveknek, a Deák-pártiakból álló megyei bizottmány s talán abból álló tisztviselői kar éppen úgy tartozik engedelmeskedni, azokat végrehajtani, mint a miket most saját pártja hoz és alkot.

Ugy hiszem ezen eszmék a parlamentaris életből természetesen folynak, habár ezen elméletet, minthogy a parlamentaris élet még új, nálunk az irodalom nem fejtegette.

Ezen elméletből önként következik az is, hogy a megyei hivatalok összealkotásá-

nál nem szükség arra tekintettel lenni, hogy ki melyik országos párthoz tartozik, s a megyei tisztviselő tartozik éppen úgy, mint megyéje a létező törvények értelmében a létező törvényszerint eljáró kormánynak engedelmeskedni, s éppen nem volna üdvös az, hogy a megyék értelmiségi tényezői egymás közt az országos pártok alakjára szétzakadozzanak.

Maga Bösörmenyi, ha Szabolcsmegye alispánja akarna lenni s arra megválasztatná, bona fide elmondhatná: „mint egyén fenn tartom politikai meggyőződésemet, a mit törvényhozásnál s irodalom terén érvényesíteni töreksem; de mint első alispán azt mondom: jaj annak, a ki a fennálló kormány törvényszerű intézkedéseinek ellene szegül, melynek hatáskörömben híven engedelmeskedem.“

Igy a megyei élet jól megfér a parlamentaris kormánnyal, s részemről örvendek, ha az erdélyi részek megyehatóságainak működése kezdetén mindjárt ezen fejtegetett eszmém viszhangját fölfedezhetném, úgy bizhatnánk a jó rendben, a törvényhozás és kormány tekintélyének szilárdulásában, s az annyiféle divergáló érdekek és törekvéseknek a pozitív törvény általi rendbehozatalában s alkotmányos létünk erejében s egyöntetiségében.

Dózsa Dániel.

A provisorium s folytatása.

IV.

Senki se tagadja, hogy azon állapot, a melyben a királyhágónnemi köztörvényhatóságoknak a codificatioig bele kell nyugodniuk, a mi magát a rendszert illeti, egyelőre nem sokkal több, mint — a provisorium folytatása. Ez áll mindenekfelett az igazságszolgáltatásra nézve.

De elismerjük, hogy ha netalán kedveltebb forma és lényegről gondoskodott volna is miniszteriumunk ez átmeneti állapot rendezésére, annak is csak provisoriumnak kell vala lenni, mert hiszen a definitívum órája — igen természetesen — csak a codificatio után üthet, s ha igaz (a miben egyébiránt kétkedni nem akarunk), hogy igazságügyminiszterünk már a legközelebből követhető ősszel az igazságszolgáltatási reformok tárgyában, reánk is szintugy kiterjesztendő hatálylyal, kész törvényjavaslatot sietend az országgyűlésnek beadni: akkor talán könnyebben meghajolhatunk azon argumentum előtt, hogy ily rövid időre új provisoriumot alkotni ugy is csakhamar kábamenendő fáradság lett volna, s igaz a, hogy ha azt kérni valaki: miből áll maga a mi erdélyi hazai codexünk, mit helyre kell vala állítani? erre se felelhetünk egyebet, mint azt, hogy az 1791-diki (szintén csak) provisionális articulusokból, táblai utasításból stb. Ergo: — fiat corollarium!

Ugy hiszszük, e kérdés felett a vitakozás pro et contra ki van merítve, s annak tovább folytatása gyakorlati haszonnal többé nem kecsegtethet, miután a kormány e tárgyban már döntött s a szervezés iránti rendelete kihirdetett.

Ily meddő vita helyett tehát kétségtelenül practicusabb foglalkozás lesz, ha számba vesszük tényleges helyzetünk természetét s azzal tisztában léve, azon feladat megoldásáról gondoskodunk, mely előttünk áll, s melyet vissza nem utasíthatunk.

Az országgyűlésnek bizonyára volt hatalma pozitív rendelkezés útján szabni meg az alapot, a melyen, s a határokat, a melyek közt a királyhágónnemi törvényhatóságok a végleges szervezésig átmenetileg szervezendők. Az országgyűlés azonban nem élt e hatalmával, hanem jobbnak látta szabad kezét szavazni meg a felelős miniszteriumnak, a mit ő Felsége is megerősített. A felelős miniszterium — meg kell vallani — nem kért ily tágas felhatalmaztatást, s bizonyára kényelmesebb is lett volna ránézve a felelősség, ha arra hivatkozhatik vala, hogy ezt vagy amazt maga az országgyűlés határozta meg; azonban elfogadta a szintoly nagy felelősséggel járó, mint megtisztelő bizalmat, s most felhatalmaztatása alapján rendeli, hogy a köztörvényhatóságok alkotmányos helyreállítását a Királyhágón innen is legközelebből megtörténjék, rendeli, hogy a közigazgatási tiszt-

viselők s törvényszéki bírák megválasztassanak, a hatályban levő törvénykezési és igazságszolgáltatási szabályok azonban egyelőre ideiglenesen fennmaradván az igazságszolgáltatás folytonosságának érdekében.

Ez intézkedésért a miniszterium felelős az országgyűlésnek, melytől felhatalmaztatást vette, másnak — nézetünk szerint — senkinek se. És ez intézkedés, miután a parlamentis uton megszavazott indemnyítás alapján kél, nem a végrehajtó hatalom önkényű elhatározásából foly egyoldalulag, hanem ahöz feltétlenül a törvényhozó hatalom is előre járult; intézkedés tehát, mely a legislatio mindkét factorának kivételes egyesítéséből eredvén, ugy véljük: egyelőre szintoly kötelező, mint maga a legcorrectebb törvény, s ha, a mi következik, a rendszer tekintetében talán nem is egyéb, mint a jelenlegi provisorium folytatása; de a különbség fellette nagy s mi azt a következőkben látjuk:

a) mindenekelőtt kiemeljük, hogy ha helyes a fennebbi okoskodás, s mi annak tartjuk, akkor senki se fogja megtagadni azt, a mi abból logicialag következik, t. i. hogy a mi eddig törvénytelen provisorium volt, reánkparancsolva egy törvénytelen hatalom által, s foganatosítva törvénytelen eszközökkel, az most — törvényes factorok hozzájárulásával — törvényes provisoriummá válik, s ezzel a decorum kérdése, a mire a hazafias közérzet méltán sokat tart, eo ipso tisztába jön, s kedvezőleg megoldott-nak tekintendő;

b) köztörvényhatóságaink élén többé nem egy törvénytelen kormány közegei állanak, hanem főispánok, főtisztok és főkapitányok, az alkotmány értelmében kinevezve a koronás király által, magyar miniszteri ellenjegyzés mellett, főnökök, a kiket — egy kettőt kivéve — a scherling-nádasdi-féle időkben éppen az alkotmány-kobzó kormány törekvései ellen küzdő hazafipárt sorában láttunk, s a kik nem a bécsi bureauk titokzatos homályában született rendeletek végrehajtói, nem egy ellenséges idegen párt factorai, hanem a hazai kormány tiszteletreméltó közegei gyanánt, s a hazafias közvéleménnyel nem ellentétben, hanem barátságos egyetértésben, hivatvák betölteni fontos hatáskörüket, a mi ugyancsak nem csekély s nem kevésbé vigasztaló különbség;

c) nem szükség sokat illusztrálni, hogy 1862-ben az adminisztrátorok, mint a legitim jogérzetet megsemmisítő törekvők akkori osztály kormány mandatóriusi oly egyénekből, a kik elég „vállalkozók“ voltak a burocratia húsoz fazakaihoz húzódni, saját belátásuk szerint szerveztek „megyei“ tisztségeket és bíróságokat, szerveztek pedig a közvélemény támogatása nélkül, kinevezés útján, s a törvénytelen provisorium ezen aparástát még a Nádasdi-system szerinti megyei bizottmányok se sanctionálták; ezekből állanak maig is az ugynevezett „megyei“ tiszt és bírói karok, s ha rossz és gyűlölt volt a rendszer, bizony ezek a „vállalkozók“ urak semmit se mulasztottak el, hogy azt még rosszabbá és még gyűlöltebbé tegyék; ellenben most a köztörvényhatóságok maguk a közvélemény embereinek sorából választathatják meg a tiszt karokat és bíróságokat, választathatják nem a Bécsben faragott s octryált bizottmányok, hanem az 1861-ki megyei, vidéki és székbeli bizottmányok, minél fogva a köztörvényhatóságok az autonomia egyik legfőbb jogának a választási jognak törvényes gyakorlatába a pozitíve visszatérnek, s annak alapján önmaguk gondoskodnak oly közigazgatási és bírósági személyzetről, mely a közbizalomra méltó, mely az egyidőre még ránknehezdedő rendszert nem még súlyosbá, hanem lehetősségit elűrhetővé tenni bizonyára szent kötelességének ismerendi.

Ezek fővonásai azon különbségnek, melyet e tekintetben észlelhetünk velünk, s mely — egyebet mellőzve ezuttal — magában is elég arra, hogy a hazafi párt tartózkodás nélkül, s bizalommal a hazai kormány és önmaga iránt, a tért elfoglalni, s a Királyhágón innen köztörvényhatóságokat a törvénytelen provisorium főtő létköréből kiragadni siessen.

Halmágyi Sándor.

Országgyűlési tudósítás.

A képviselőház ülése jun. 27. déli 12 órákor.

Elnök: Szentiványi Károly; jegyző: Horváth Lajos. A miniszteri padon: b. Eötvös József, Gorove István, Horváth Boldizsár, Lónyay Menyhért, gr. Mikó Imre és b. Wenckheim Béla miniszter urak.

A múlt ülés jegyzőkönyve hitelesítették.

Elnök bemutatja a beérkezett iratokat, többek közt Mikó Mihály képv. kormányi hivatal elvállalása folytán beadott lemondását.

Somssich Pál képv. beadja Kun-Félegyháza 302 választóinak kérvényét, melyben a házhoz aszírnt folyamodnak, hogy eszközölje ki valahára az országgyűlésen való képviseltetésüket, melytől a Hrabovszky képv. választása ellen elrendelt, és eddig be nem fejezett vizsgálat által meg vannak fosztva.

Elnök: E tárgyban a t. ház e napokban hozott határozatot, melyben az illető képviselő (Büszörményi László) úrnak meghagyja, hogy adja be jelentését. Nincs tehát egyéb hátra, mint e jelentés beadására határozott napot kitűzni.

Büszörményi képv. alaposnak találja az illető választó-kérlet panaszát s igéri, hogy azt, miben eddig rossz egészségi állapota mellett zaklató teendői gátolták, pár nap alatt teljesíteni fogja.

A ház kimondja, hogy a jelentés beadását hétfőre elvárja.

Elnök: A mai napra van kiülve Lónyay miniszter úr által a 10 tag választása iránt előterjesztett beadvány tárgyalása. De mielőtt e tárgyhöz hozzáfognánk, úgy vagyok értesítve, hogy gróf Mikó miniszter úr szólni kíván.

Gr. Mikó Imre közlekedésügyi miniszter: Miniszterelnök urat hivatalos teendői távol tartván a mai üléstől, miután ő igen óhajtaná az e tárgy fölötti tanácskozásokban részt venni, a kormány arra kéri a t. házat, méltóztassék a tárgyalást holnapra halasztani, a mikor miniszterelnök úr is már jelen lesz. (Helyeslés.)

Elnök: Méltóztatnak beleegyezni? (Beleegyezünk!) Ennélfogva az ügy tárgyalása a mai napról a holnapra tetézik át. (Helyeslés.)

Gr. Mikó Imre: közlekedésügyi miniszter: Továbbá, t. ház, a kormánynak szándéka a t. ház elé előterjesztést adni, mely fölötti előleges értekezés végett óhajtaná zárt ülést tartatni. Ennélfogva kérem elnök urat, hogy zárt ülést tartani méltóztatnék.

Elnök kijelentvén, hogy a nyilvános ülés befejezése után zárt tanácskozás fog tartatni, felszólítja a házat, hogy a két megürlt jegyzői tiszt betöltésére adja be a szavazatokat.

A szavazás megtörténvén, elnök jelenti, hogy annak eredménye a holnapi ülésben fog kihirdetett.

Tisza Kálmán képv. úr arra kéri az elnököt, hogy az ülés megnyitási óráját, ha az már a ház által meghatározottat, tartsa meg. A mai ülés tegnap 10 órára tüzetett ki és sokan csak a házban tudták meg, hogy 12 órákor fog tartatni. (Helyeslés.)

Elnök bocsánatot kér a háztól az eltérésért; de oly körülmény jött közbe, mely lehetlenné tette az óra megtartását. Kérde egyszermind a háztól, hogy mikor kívánja tartatni a holnapi ülést. (Felkiáltások: 11 órákor!)

TÁRCZA.

Az erdélyi ev. ref. fő- és középtanodák tanárainak idei értekezlete 1867-ben Zilahon, június 3. 4. és 5-dik napján.

Az erdélyi ref. superintendentia kebelében levő felsőbb tanintézetek tanárainak értekezleti gyűléstől még a múlt évi udvarhelyi összejövetel alkalmával Zilah volt kiülve.

Meg is jelentünk itt tizenhaton, a különböző tanintézeteket képviselve, melyek közül csak egy, a szászvárosi maradt képviseletlenül, a derék Szabó György betegsége miatt.

E fáradhatlan tagtárson kívül, fájdalmasan nélkülözöttük különösen legközelebről választott ifjú tanáraink egy részét.

Ezenkívül a végzet s talán egy részben némi közöny, vagy az értekezők céljainak nem ismerése tehette, hogy a helybeli főtanoda gondnokaihoz sem lehetett szerencsénk; annál nagyobb örömmel üdvözöltük a szilágyi egyházkerület több lelkészét, kik közül némelyek s különösen a derék esperes Faragó József úr, mint igen súlyos betegségből lábadozó is, az értekezők mindhárom napját, néha nem igen mulattató részleteit ritka türelemmel kitartotta.

Az értekezőket Kerekes Sándor, a zilahi főtanoda jelenlegi rektora, s így szabályszerű elnöke nyitotta meg, rövid, de velős beszéddel üdvözölve a jelenvöltoakat; s a nevelés és tanügy fontosságát fejtegetvén. Idézetei közül különösen kettőre emlékeztünk. Az egyik Pestalozzié, melyet bár honatyáink is köllőleg tudnának méltányolni. Ez így szól: „A népnyomor egyedüli orvosszere a népnevelésben áll.” Másik a nálunk otthonos vallási türelemről szól: „a türelem a

Mocsenyi Sándor képv. kívánatára elnök elrendeli, hogy a nemzetiségi bizottság jelentésében fölemlített, de eddig ki nem nyomtatott öt melléklet is kinyomassék és szétosztassék.

Ezután elnök felszólítja a közönséget a karzatok elhagyására és a gyűlés zárt tanácskozmányára alakul.

A nyilvános ülés vége 1 órákor.

A főrendiház ülése jun. 27. d. e. 11 órákor.

Elnök: Majláth György országbíró; jegyző: báró Apor Sándor; a miniszteri padon báró Wenckheim Béla belügyminiszter úr.

A múlt ülés jegyzőkönyve hitelesítettvén, b. Apor Sándor felolvassa a trónlemondásról, a királyi hivetéről, a két rendbeli tiszteletdíjról, s a koronaörök megválasztásáról szóló törvényezikkeit, melyeket a magas háznak 63 jelenlévő tagja mind szerkesztve, mind tartalmára nézve névszerint elfogadott. A szavazás minden törvényezikre külön történt.

Elnök a törvényezikkek átvitelére az alsó házba b. Apor Sándort kéri fel.

Ezután a gyűlés áttér a koronázási ünnepélyek leírásáról szóló jelentésre, mely felolvasottnak tekintetvén, —

Elnök nyilatkozatra hívja fel a ház mindazon tagjait, kik észrevételeket akarnak annak szerkesztésére nézve tenni.

Lévay püspök ő mltga kinyilatkoztatja, miszerint neve a püspökök soraiban nem fordul elő. Megtörténik.

Elnök, mint országbíró, szintén kívánja, hogy neve azok sorába iktattassék, kik az eskütételnél az esküvési emelvénnyre fölmentek s ott jelen voltak. Megtörténik.

Végre Pankovics István munkácsi püspök ő mltga a neve mellett előforduló „görög egyesült püspök“ czimezés helyébe: görög szertartásu kath. püspök-öt kíván tételni; mi elfogadtatik.

Ezután több tárgy nem lévén, az ülés 12¹/₂ órákor eloszlott.

A képviselőház ülése június 28-án.

Elnök: Szentiványi Károly. A miniszterek közül megjelentek: Lónyay M., Gorove J. és gr. Mikó J. A jegyzőkönyv hitelesítése után b. Apor Sándor áthozza a főrendiház azon jegyzőkönyvét, melyben ez a koronázásra vonatkozó törvényjavaslatokhoz hozzájárul.

Jegyzőknek megválasztottak Radich Ákos 231, és Gajzágó Salamon 198 szavazattal, kik rövid beszédben köszönnek meg a bizalmat.

Mikó Imre gróf közlekedési miniszter: T. ház! A közelebb lefolyt sanyaru éveknek, jelesen a mi érdektünkben sok mulasztásai vannak, melyeknek pótlására nekünk gyorsan és kettőzött erővel kell a cselekvés terére kilépünk. A kormány érzi e kötelezettségét és meg leván győződve azon általános elismert elvnek igazságáról, hogy politikai önállásunkat és függetlenségünket nagy részben anyagi jólétünk biztosíthatja, és tudva azt, hogy hazánkban, mint termelő országnak, természetnyelnek elarusíthatása tekintetéből első sorban gyors közlekedési eszközökre, azaz vasúttakra van szüksége, legfőbb figyelmét arra kívánja most fordítani és legfőbb kívánsága az, hogy mentől rövidebb idő

miveltség leánya, a szabadság anyja.” Ezt is jó meghallani azoknak, kik minden véleményét, mely nem egyszermind övék is, oly szenvedélyes hévvel s türelmetlenséggel szoktak megtámadni.

Kerekest, az érdemekben öszült Hiry Ferencz követé, kinek fáradhatlan buzgósa több mint három évtizeden át a zilahi iskola jó hírét annyira öregbíti; s ki, mint kitűnő pomológ, az egész Szilágyásra megbecsülhetetlen hatással volt. Nem tudom melyik író művében olvastam, hogy: „ki egy jó gyümölcsfát ültetett, nagyobb jöltevéje az emberiségnek, mint ki száz rosz, vagy gyenge könyvet írt.” Hiry Ferencz pedig azonkívül, hogy tanári hivatását minden tekintetben méltóan tölté be, száz meg száz tanulókat tanított meg a gyümölcsnemesítés hasznos és kedélymívelő kezelésére s ezenkívül megközelíti a százezeret azon eper- és más gyümölcsfák száma, melyeket kertjéből közforgalomba bocsátott.

Ma, mint történetíró mutatta be magát, a zilahi főiskola áttelt eseményeinek rövid, de tanulságos és érdekes rajzával, melyből a következő nevezetes adatokat emelhetjük ki.

A kezdetleges korszakon kezdve, midőn csak mint egyszerű városi köziskola szerepelt, a zilahi tanoda eseményei öt korszakra oszthatók.

1. Ismeretlen időktől 1781-ig.
 2. 1781-től 1800-ig, midőn mint ugynevezett rektória szerepelt.
 3. 1800-tól 1832-ig egy tanár alatt áll.
 4. 1832-től 1845-ig két tanár alatti lyceum.
 5. Végre 1848-tól a jelenig, melyben pár évi visszaesés után, mint tanári erővel teljesen beállított főtanoda létezik.
- Ugy látszik, hogy már Derecskey Deme-
ternek, az első szilágyi reformátornak külön-
sebb befolyása volt a zilahi iskolára, valamint Sze-
gedi Kis Istvánnak is.

alatt, mentől több vasútvonalat létesíthessen. Óhajta pedig ezt az elősoroltakon kívül még azon okból is, mert aggodva látja, hogy néplünk már-már roskadozik a reá súlyosodó nehéz terhek nyomása alatt. A vasúti építkezések által pedig tetemes pénzüszségeket hozhatnak forgalomba, és ezek nagy része, nevezetesen a földmunkálatok által éppen a munkás nép kezébe jő és ezáltal annak adóképesége növekedik s képessé teendi néplünket mind saját szükségéi fedezésére, mind pedig az állam elutasíthatlan terheinek hordozására.

Továbbá kedvező körülményül vagyok szerencsés a t. ház előtt kijelenthetni azt is, hogy a kormánynak a hozzáérkezett több rendbeli ajánlatokból alkalma volt meggyőződni arról, hogy az európai pénzpiacokon alig volt egyszer több pénzerő, mely elhelyezésre vár, mint éppen a jelen pillanatban. És ezt kedvező alkalmul lehetne felhasználni éppen a vasúti építkezésénél. De, hogy e kedvező alkalom meddig fog tartani, azt nem tudja előre senki megmondani. Ugyanis, korunk a nagyszerű és véletlen változások kora. Hónapok, sőt csak hetek munkája lehet oly fordulatokat idézni elő, melyek a mostan e célra kínálkozó pénzerőket egészen más célra vennék igénybe. És ekkor a most kedvezőnek ajánlkozó kedvező alkalom kezzeinkből használatlanul kisiklanék.

Ennélfogva, hogy ez ne történhessék, a kormány felhatalmazást kíván a t. háztól kérni arra, hogy

- 1) „haladéktalanul tegye meg mindazon előmunkálatokat, melyek az ország érdekében mielőbb kiépítendő vasútvonalak létesítésére szükségesek;
- 2) hogy az első években már szükségelt vasúti építésére megkívántató pénzerő lehető legezelszerűbb módon s kedvező feltételek melletti beszerzéséről gondoskodjék.”

Az eziránt hozandó határozati javaslatot van szerencsém a t. ház asztalára azon kéréssel letenni, hogy azt a maga módja szerint tárgyalni, a kért felhatalmazást megszavazni méltóztassék. (Helyeslés.)

A határozati javaslat felolvasatik.

Határozati javaslat.

Addig is, míg az egész vasúthálózat és annak kiépítési módja iránt a miniszterium részletes javaslatot terjeszthet a törvényhozás elé, s a törvényhozás, azon javaslat tárgyalása folytán, e tárgyban véglegesen intézkedhetik, jelen országos határozattal felhatalmaztatik a miniszterium:

1. hogy haladéktalanul tegye meg mindazon előmunkálatokat, melyek az ország érdekében mielőbb kiépítendő vasútvonalok létesítésére szükségesek;
2. hogy az első években már szükségelt vasúti építésére megkívántató pénzerő lehető legezelszerűbb módon s kedvező feltételek melletti beszerzéséről gondoskodjék;
3. hogy addig is, míg a vasútépítési és engedélyezési rendszerre nézve a fennebb érintett törvényhozás intézkedés általában létre jöhet, a) az alföld-fiumei, b) az 1847/8. XXX. t. czikk által is megrendelt vonal kiegészítésére szolgáló kottorizágrábi; c) a nagyváradi-kolozsvári, és vegre d) a miskolcz-hatvani vonalokat a beszerzett pénzerő segítségével, vagy országos kamatbiztosítás engedélyezése által azonnal munkába vesse, a két első vonal azon részére nézve azonban, mely a társországi területeken vonul keresztül a politikai nehézsé-

1862-ben már I. Apaffy Mihály, erdélyi fejedelem, pártfogásának is vannak nyomai, habár csekélyek is.

De a mit az ország nagyjai tenni elmulasztottak, megtette a város és vidék lelkes lakossága, mely musttal adózásán kívül, melylyel tanítóit fizette, az iskola szegényebb ifjait utcasoronként beküldött kosztal (coquia) gyámolította már 1846-ban s gyámolítja ma is.

S ez a legfőbb tanulság e tanoda történetéből: a szegények fillérei, ha a részvét általános, éppen úgy eszközölhetnek szép és nagy dolgokat, mint a gazdagok ezrei. Sőt az igazi és közvetlen részvét kiapadhatlanabb forrása a jótékony-ságnak, mint a gyakran változó, vagy éppen tétlen utódra szálló úri kegy.

Később azonban a közel Zsibón és Hádodon urkódó jeles b. Wesselényi család is megtette hazafini és emberi kötelezettségét e közintézet érdekében.

1741-ben Wesselényi Ferencz és neje már egyszerre 500 frtnyi alapítványt tesznek; gróf Bethlen Sámuel két ízben 1000—1000 forintot alapít.

E kegyes adakozókhoz járul összes szellemi és anyagi erejével az irodalmi működéséről is országszerte ismeretes Dr. Gyarmathy Sámuel, kit hazafi lelkessége, már ifjú korában arra vitt, hogy a budai első magyar szintársulatlán, jobbat nem tehetvén, mint sugó szerepeljen, később nagy hízagot pótló „Magyar nyelvmesterét” és „Affinitas lingvae hungaricae” stb. műveit bocsátva közre saját és a tanoda jó hírét egyszerre emelte. A tanárok jótékony befolyása a gazdasági előhaladásra ugy látszik, már nála kezdődik; egy jó faju burgonyát, róla ma is „professzor krumpli”-nak hírnak e vidéken. E derék tanár örökösét a tanodát tette, mely után 2000 frtnyi tőke és igen szép könyvtárral gazdagult.

gek elhárítása után s általában saját felelőssége mellett, mindazt megtehesse, mit ezen vasútiak cél-szerű és lehetőleg olcsó kiépítésére nézve szükségesnek tartand.

4. A pénz beszerzése iránt tett intézkedés, úgy a vasútépítés végett kiadott engedmények jóváhagyás és beczikkelyezés végett az országgyűlés elé fognak terjesztetni.

Trefort Á. azonnal tárgyalatni kívánja a javaslatot.

Tisza K. időt kíván a meggondolásra.

Sokan szombaton akarják a tárgyalást, de végre a hétfői napban állapodtak meg.

Az igazoló bizottmány Rüsér Miklós választása ellen emelt vádaknak nem találván alaposoknak, említett képviselőt igazolandónak véleményezi, ellenben Gull József választását megsemmisítetteti kívánja.

A ház az igazolást helybenhagyja s Gull József választását megsemmisíti.

A napirenden levő országos küldöttség választása iránti határozati javaslat felolvasatik.

Lónyay M. a következő módosításokat nyújtja be és olvastatja fel:

A 4 dik sorban a 67-ik szakasz megemlítése kimarad.

Az utolsó két sor következőleg hangzik:

„értekezés bevégezése után, az ezen országos küldöttség jelentése haladék nélkül az országgyűlés elé lesz terjesztendő.

Toldalék: Az államadósságok után Magyarország által elvállalendő évi járuléki kérdése, a közös érdekl viszonyok iránt hozott törvény 55-dik szakasza szerint ő Felsége többi országaiban törént előleges értekezés folytán levén megállapítandók, a felelős miniszterium az országos küldöttségeknek fogja előterjeszteti az erre vonatkozó adatokat és az ő Felsége többi országai felelős miniszteriumával folytatott tárgyalásokat.

Az országos küldöttség feladata leend az ő Felsége többi országai törvényhozása által kiküldendő választmányynyal, a fennemlített törvény 55. szakaszában említett előleges értekezésbe bocsátkozni. Ezen értekezés eredményét a miniszterium az országgyűlés elé terjesztendi.”

Patay István kívánja, hogy a módosítás nyomassék ki.

Tisza Kálmán nem szereti, hogy neki kell védelmezni a közölgügyi törvényt azok ellen, kik azt készítették. Kéri a házat, hogy a törvény szentségét belegyezése által ne döntse meg. Veszélyes az eljárás, mert bár csak formaságot dönt is meg, mégis ezek fontosak. Mert, ki biztosítja az országot az iránt, hogy jövődében is meg nem tartatnak a törvények, miután már maga a kormány igyekszik a törvény korlátait mellőzni?

Bobory K. a szélső baloldal nevében a határozat ellen nyilatkozik, s utána Csiky S. és Büszörményi L. hasonló értelemben szólnak. Deák F. különbséget tesz a delegatíó és a jelen küldöttség közt, s pártolja a határozatot.

Tisza K. a küldöttség működése ellen nyilatkozik mindaddig, míg a 18-dik szakasznak elég nem lesz téve.

Deák Ferencz szükségesnek s veszélytelennek tartja a küldöttséget, de a határozat végét így akarja módosíttatni: „ezen értekezés eredményét a miniszterium a 61-dik szakasz értelmében saját javaslatával együtt” stb.

Ez egyébiránt nem elszigetelt példa az erdélyi ref. tanintézeteknél, melyeknek csaknem mindenikénél volt egy pár ily tanár-jöltevé, ki véresverejtéssel szerzett s megtakarított filléreivel azon tanodát gazdagítja, melynek haláláig összes szellemi erőt ajdóztá.

Az iskola második tanára Bereczky János, a harmadik M. Salamos József, jelenleg nyug. iskolatanácsos úr vala, ki e tanodát édes gyermekként szerette, s már, mint ifjú tanár, nagy erélyt fejtett ki körötte.

Ennek lehetett köszönni, hogy a vidék 2000 frtnyi kívül gr. Teleky Sámuel 1000, Teleky József 500, gr. Toldalagi Lászlóné 1000 frt s b. Bánffy László szintén tetemes összeggel járult a tanoda tőkéje növeléséhez; valamint azt is, hogy a tanodának már ekkor 9 osztálya s 9—10 togtatus (beöltöztetett) tanulója van.

Salamon József kolozsvári tanárra választatván, helyét a felolvasó Hiry Ferencz foglalta el 1830-ban, kinek csak szerénysége nem engedé, hogy e tanoda körül tett érdemeit kiemelje. Különben eléggé eleven emlékezetében áll az az egész Szilágyiságnak, s maradandó betükkel hirdeti ugyan azt az ezen időben épült emeletes iskola-épület. Alatta éri el a tanoda a 48-ik eseményeket megelőző virág-korát, mi nem is csodálható oly főgondnok mellett, minő b. Wesselényi Miklós vala, s oly tanárok alatt, minő Hiry Ferencz és a fáradhatlan Szabó György valának.

B. Wesselényi Miklós a félig kész épületben két szobát szerelt fel; gróf Degenfeld Ottó 50 aranyat ajánl, s a három Wesselényi: Miklós, Ferencz és István egy második tanári székek vetik meg alapját, melyet előbb Nagy Ferencz majd Szabó György foglalnak el.

B. Wesselényi Miklós valódi gondnokságát leginkább jellemzi az, hogy ha Zsibón időzött, tűzvért paripáján, csaknem minden héten, előleges híradás nélkül benyargalt Zilahra s bement a tan-

Tisza K. beszéde a zajban nem hallatszik. Lónyay M. Deák F. módosítását elfogadja. Madarász J. mindaddig, míg az 54 ik szakasznak elég nincs téve, nem akar küldöttséget választani. Igazat ad Kossuthnak. Ennek levelét idézi. Beszéde több helyen megtámadatik.

Elnök: Felteszi a kérdést a szavazásra s a határozatot a ház általánosságban elfogadja.

A részletes vita alkalmával a határozati javaslat a kormány és Deák F. módosításaival elfogadatik. Tisza K. e módosításokat ellentéteseknek találja.

Gr. Andrássy Gy. ez állítást megcáfolja. Elnök felszólítja a házat, hogy kívánja-e a most elfogadott határozatot még most átküldeni a főrendekhez?

Deák F. szombaton akar ülést tartatni (zaj. Ma. Ma.)

Bónis S. a küldöttség jegyzőkönyveit is elő akarja majd terjeszteni.

Deák F. Bónis S. kérdését jegyzőkönyvbe kívánja vettetni.

A jegyzőkönyvnek a határozatra vonatkozó része felolvasatván, az ülés eloszlik.

A felsőház ülése június 28. kán.

Elnök: Majláth György. A miniszterek közül jelen van b. Wenckheim B.

Gajzágó S. áthozza a képviselőház határozatát az országos küldöttség megválasztása iránt.

A határozat a mellékelt jegyzőkönyvi kivonattal együtt felolvasatik.

B. Liptay B. főispán. Miután a határozati javaslat újat nem tartalmaz, hanem a közügyekre vonatkozó törvénnyel megegyez, ennél fogva az elfogadható.

B. Senyenyey P. az elnapolást fejedelmi jognak tekintvén, a javaslatban előforduló ezen kitételt „az országgyűlés elnapolván magát” incorrectnek tartja.

Erre nézve, miután b. Wenckheim Béla már megnyugtatta a házat, még néhány szó váltatik, végre abban állapodtak meg, hogy a jegyzőkönyv ide vonatkozó részében ez megemlíttessék.

A javaslatot a ház részleteiben is elfogadja.

A tudósítást a képviselőházhoz Rajner Pál barsi főispán viszi át.

A küldöttség szombaton fog megválasztatni.

A képviselőház ülése június 28-án.

Elnök: Dóza Elek. A miniszterek közül megjelentek: gr. Andrássy Gy. és gr. Mikó I.

Grenzenstein megválasztása ellen az oraviczei választók egy részétől pótoltás érkezvén be, ez az igazoló bizottmányoknak átadatik.

Ezután megkezdődik a szavazás az országos küldöttség tagjaira.

Az eddigi megállapodás szerint valószínűleg a következő képviselők lesznek megválasztva: Bartal, György, gr. Bethlen Farkas, Csengery Antal, Fest Imre, Ghyezy Kálmán, Kautz Gyula, b. Kemény Gábor, b. Podmaniczky Frigyes, Somssich Pál és Trefort Ágoston. Pótagokul: Pulszky Ferenc és b. Orczy Béla.

AUSZTRIA.

A „Wanderer”-nek írják Galiciából: „Önök bizonyosan olvastak azon meglehetősen komoly nyugtalanságokról, melyek a legújabb napokban a Przemisi kerület több falujában és Mosciska város közelében történtek. Hiteles tudósítások szerint azon vidékek ruthén parasztjai már hosszabb idő óta

termekbe, a tanárok előadásait, vagy a tanulók feleleteit hallgatni.

Leti is eredmény. A diákok száma a 60-at, a tanulók a 400-at is meghaladta.

Forradalom után sötét évei voltak e tanodának. Tanárai szabadelvűségükért meghurcoltattak, eltiltattak, s maga a tanoda teljesen degradáltatott, mint csaknem minden protestáns tanintézet Erdélyben.

Fülemelkedése később is oly feltételekhez kötött, melyek az illeték szemében lehetetlennek látszottak. De semmi sem volt lehelien a lelkes város és vidék polgárai előtt, kik erejükön felüli áldozatokra szánták el magukat. A város a követelt új tanszékek felállítására 10,000, a vidék 8000 frtyi összeggel járult s a lycenum Sáni Lászlóban, Deák Zeigmondban, Kerekes Sándorban, Török István-, Baczó Gábor- és közelebről Fazakas Józsefben új tanárokat nyervén, újra oly virágzó állásra emelkedett, hogy egy második szinten emeltes épülethez kellett fogni, melyet újra közelkedés s a bőkezű áldozatkészségével mindenütt megjelenő gróf Mikó Imre és Wesselényi Ferencz urak adományai emeltek fel.

E közben a tanoda tőkéje a beolvadt kisdudó 6000 frtyával s Balogh Pál szép hagyományával növekedett.

Igy az iskola ma öt rendes tanár és kellő mennyiségű állandó és változó tanító alatt, rendes táptutézzal, eléggé megfelelő gyűjteményekkel s nagybecsű oltványos kerttel áll a vidék fiatalaságának építésére s szellemi, mint anyagi fölemelésére.

Eunyit vontunk ki Hiry tanár történeti értekezéséből, mely kivonatanban valamint a később elmondandókban is, ha valami hibás adatot nyújtottunk volna, kérjük nem a derék értekezőnek, hanem saját naplóiúi gyalóságunknak felróni.

nyíltan ellenszegültek a kormány rendeleteinek, s utóbbi napokban erőszakosan megtámadták az idegen tulajdont. A parasztok ugyanis elégtelenség az új községi renddel, s a telek-szolgalmak rendezésével, s az volt a mosciscai eseteknek az indoka. Hanem a zendülés ott nagy terjedelmet nyert, mert valami 3000 paraszt gyűlt össze, kik a hivatalnokokat elkergették és az urasági földeket és kincstári erdőket pusztították. A Lembergől küldött két század gyalogságnak és egy huszárszázadnak sok baja volt, míg megint engedelmességre bírták az ellenszegülőket. A parasztok nem akartak engedni, s fegyveresen kellett közbe lépni, úgy, hogy több komoly sebesülés is fordult elő. A parasztok löttek és fejszékkel s kaszákkal védtek magukat. A lázadó községek katonailag megszállva tartatnak, s több mint 80 ember bezárattott. De a dologban a ruthén-muszka izgatásnak is van jelentékeny része, mert e vidéken a propaganda már hónapok óta működik titokban. A paraszt körösműkban „Szczozje Ausztria” czimű rüpirat terjesztetett s olvastattott, mely az irányban a klerikális szerzött árulja el. Ez irat a lengyeleket és németeket gyalázza, s aztán dicseri a parasztok helyzetét Oroszországban, azt Galiciával összehasonlítván. Ezen izgatás a naiv és makacs ruthén paraszt fejében azon eszmét költi, hogy Oroszország, ha Galicia kezébe kerül, elkergeti valamennyi német és lengyel föld-birtokost, s elosztja azok földjét a községek között.

A „Wiener Abendpost” 26 diki számában olvassuk:

„Több lapban részletes közlések foglaltattak egy proclamatió felől, melyet állítólag Miksa császár adott volna ki Queretaro-ban. Ezen közlemények folytan megjegyezzük, hogy itteni illetékes körökbe sem távirati, sem a rendes tudósítások útján nem érkezett eddigéig oly hír, mely amaz állítások valóságát bizonyítaná, s e mellett határozott belső okok látszanak ama kiáltvány valódsága ellen szólni.”

A „Debatte” meghazudtolja a „Globe” azon tudósítását, mintha a schleswigi kérdésért Ausztria és Poroszország közt feszültség léteznék. Azt is mondja a nevezett lap, hogy nem való egy gráci lapnak azon állítása, mintha Goluchowski Bécsbe orosz emissariusok iránt kérdézkösdött, s tehát erre valami választ kapott volna.

KÜLFÖLD.

ANGOLORSZÁG. London, jun. 21. Monk interpellációjára Stanley lord ezt válaszol: A kandi bizottmány jelentése a törökök állítólagos kegyetlenkedéseiről, valóságos tulzás, mivel azt a konzuli jelentések nem erősítik meg.

OLASZORSZÁG. Florenz. A „Fremdenblatt” írja: „A kormány Durando tbkot Rómába küldötte, hogy mint már elébb Pas des Marina marquis által megkísérlette, rábírja a pápai kormányt, fogadjon be olasz helyőrséget Rómába. A tábornok Ratazzinak kebel-barátja s már maga is volt külügyminiszter. Antonelli bibornokkal több ízben találkozott, de nem ért el többet, mint előzője. Mondják azonban, hogy egész határozottsággal kinyilatkoztatta, miszerint az olasz kormány ugyan fel fog ügyelni a határookra, s megakadályozand minden betörést, de hogy ha a pápai területen belül a legkisebb forradalmi mozgalom mutatkozik, azon pontot, hol az kitört, csapataival megszállandja, akár beleegyeznek a római hatóság, akár

Az első nap délutánját az iskola gyűjteményeinek és segédszereinek megvizsgálásával töltötték el, másnap pedig az értekezlet némely folyó ügyein, mint a mlgos egyházi főtanas leírása, a tanári nyugdíjintézetéről s a gróf Kún Kocsárd úr által Szászvároson indítványozott tanulóik felállításáról alkotandó alapítványról egy tordasi tanuló részére tett jelentés s kisebb érdekű tárgyakon kívül helybeli bölcsész-tanár értekezett a „formákról” bölcsészeti tekintetben”, mely közérdekeltségű hallgatott és kiválóan méltányolt értekezéséből csak azért nem idéztünk egyes helyeket, mert az ily természetű műveknek a szoros egybefüggésnél fogva, caaknem lehetlen, s mivel reméljük úgy is közönségre elé fog kerülni.

Nevezetes tárgyakat képeztek még több más részint kinyomott, részint kéziratban létező tankönyv bírálat, midőn a viták közben mindinkább felmerült a már több év előtt tervezett s két év előtt be is nyújtott „irodalmi bizottság” életbeléptetésének nagy hátránya, melynek stírgtérésére az értekezlet újból is kérelmet nyújtott be a m. egyházi főtanashoz.

Vita tárgya volt még a felsőbb literaturai tanfolyam tanítása, mely felett minden oldalról erős érvekkel támogatott indítványok merültek fel.

Az utolsó napot e sorok írója nyitotta meg egy rövid értekezéssel: „a történelem tanításáról elemi és középiskoláinkban”, mely egy még Szászvároson felolvasott értekezésének, ugyane tárgyak akadémiái tanfolyamunkon tanítását illetőleg volt az értekezlet felhívására, kiegészítője.

Megelőzőleg ez értekezés a gymnasiumi tanítás erélyét ekként írja körül: „az általános műveltség alapjainak lerakása olyformán, hogy arra az

nem. Az olasz kormány — tévé hozzá Durandó — nem engedheti meg, hogy bármely más hatalom őt ebben megelőzze, és soha nem fogja tűrni, hogy egy idegen katona jelenjék meg a pápai területen.”

Hozzá teszik e hírhez még azt is, hogy az olasz kormány ezen nyilatkozatot csak a franczia kormánnyal történt előleges megegyezés után tette. Egyébiránt az olasz kormány könnyen kerülhet a jelzett helyzetbe, minthogy már is kezd hire száryalni, hogy a Garibaldisták újabb támadási tervekkel foglalkoznak.

A római-olasz határszélekről érkező hírek nagy mértékben igénybe veszik a közfigyelmet. A „Liberté” idevonatkozó tudósítása ekként hangzik: „A Comitato Romano csapatot szervezett, melynek rendeltetése az egyházi államokba betörést kísértetni meg. Kétszáz fegyveres önkéntes megpróbálta Terni környékén a határon átmenni. Ratazzi parancsára azonban minden harc nélkül elfogaták; úgy sejtik, hogy e vállalat a Ratazzi megbuktatására volt tervezve.”

MOLDVA-OLÁHORSZÁG. A „Temps” Bukarestből nyugtalanító tudósításokat kapott, melyek constatálják, hogy a Dunafejedelemségekben a muszka ármányok nagyban folynak. Muszka ügy-nökök, görög, zsidó, bolgár kalandorok kalandoznak be az országot s a moldvai lakosságot ügyekeznek a nemzeti egység ellen izgatni.

TÖRÖKORSZÁG. A „Constitutionnel” Törökországról következőleg elmékedik: „Törökország noha geographiai helyzeténél, multjánál és szokásainál fogva keleti, mégis belépett az európai eszmék mozgalmába, Lehetőségek, hogy ezen eszmékre inkább akadunk azon reformok elveiben, melyek Mahmud halála óta decretáltattak, semmint a mindennapi gyakorlatban és az egyes cselekvényekben. Azonban el kell ismerni, hogy a Gulhanei charta, a tanzimati törvények és az 1866-iki battihümayun nem maradtak holt betűk. Már az is sok, hogy azok tartalma ünnepélyesen kihirdettetett. Aztán az alkalmazás terén számos példát lehet felhozni, honnan kiviláglik, hogy a nyugati szellem uralkodik az újabb törvényekben, azok magyarázatában és gyakran azok keresztültvitelében is. Mi több, az elért siker jövőre biztosítékot nyújt, hogy fenforgó kérdések és azok, a melyek még nincsenek szőnyegre hozva, meg fognak oldatni. Így csak pár hónappal ezelőtt a nagy vezir biztosította a hatalmasságokat, hogy a szultán elhatározta több jelentékeny reform életbeléptetését. Így csak az imént megadatott az idegeneknek a jog: földbirtokot szerezhetni. Ö császári felsége Abdul Aziz közelálló látogatása Parisban jelentékeny esemény, mely kétségtelen azt eredményezendi, hogy siettetni fogja azon korszakot, midőn ezen tervek életbe léptetni fognak, és kiterjesztendi azok alapjait s új tervekét fog fogamzani. A szultán látni fogja az európai civilizatio színhelyét és pedig a legnagyobb színtérre lépésben; részt veend életünkben, s működni látandja intézményeinket, hallani fogja a keleti ügyek felett a legönzéstelenbb itéleteket, és tapasztalandja a legszebb rokonszenvet birodalma és személye iránt. Ezen körülmények nem mulasztthatják el, hogy nagylelkű szívében és magas értelmében oly gondolatokat ne költsenek, melyek kevés idő múlva termékeny cselekedetekké alakulnának át. Szabad tehát hinnünk, hogy a szultán utazása új korszakot fog nyitni Törökország történelmében.”

Ibrailából jun. 20 káról az „Independence belge”-hez intézett tudósításból kiülnek, hogy Bul-

egyetem négy ágazatának bármelyike biztosan építhessen; de mely önmagában is bevégzett legyen annyira, hogy az általános műveltség betetőzésére a bölcsészeti éveket végzett ifjunak önszorgalma is elégséges lehessen.”

Ebből kifolyólag értekező szerint: 1) közép-tanodáinknak a világ tudományos előhaladásával lépést tartva, mindazon ismeretet fel kell karolnia, melyek tudomány névre érdemestülnek. Azonban 2) mindezen tudományok nem teljes egészök és szakszerű terjedelmükben, hanem csak is annyiban tárgyalandók, mennyiben az illető ismeretek az általános műveltség alapjait képezik. És így 3) minden tantárgy körül akként kell eljárni, hogy a tanuló, annak czélja és különböző iskoláival, rendszerével, főfelosztásával, leglényegesebb alaptételeivel s végül rodamával megismerkedjék. Ellenben 4) teljességgel nem szükséges, hogy a tudomány egész tárgytömegét, részletes alkalmazását, kisebb műfogásait stb. elsajátítsa. Ez az egyetemek és polytechnicumok teendője.

Ezen elvekből kiindulva a történelemnek három fokozatban történő tanítását akként kívánja beosztatni, hogy

— az elemi osztályokban az mint nevelési eszköz alkalmaztatván, a tanuló tankedve meggyerésére irányuljon,

— a középtanodában ezen kívül már a tantárgy körével és rendszerével is megismerkedjék, s itt az, már az emlékezet gyakorlati alkalmazassák, végre

— a bölcsészeti tanfolyamban a már korábban részletezett ítélő tehetségét és munkakedvét egyiránt fejti modorban részesüljön. 2)

*) Bocsaút, hogy önmagammal ily hosszán foglalkoztam, de rövidebre e tárgyat nem valék képes szorítani.
P. Sz. K.

gariában csakugyan komoly fergeteg készül a törökök egét elborítani. Sistow, Ternova és Plevna környékén ismételtlen fordultak elő véres ütközések a felkelők és törökök között. Sliano és Sophia teljes felkelésben vannak. A Sistow körül fekvő erdőket, valamint a balkán szorosokat is a felkelők tartják elfoglalva. A multi héten Mithat basa parancsára 34 bolgár akasztottak fel. A kormány által felfegyverzett törökök, tatárok és cserkeszek fel vannak hatalmazva teiszésük szerint bánni el a keresztényekkel. A törökök mindenütt rabolnak s mindenféle kihágásokat követnek el.

A bulgáriai mozgalmakra vonatkozólag egészen hiteles forrásból eredő azon tudósítás fekszik előttünk, hogy a törökök a legyőzött felkelőktől 22 orosz ágyut vettek el. Másfelől Szerbiában is nagy izgatottság uralkodik a törökök ellen, mivel ezek a bulgár felkelők közt elfogott husz szerbet is agyonlőttek Rusztesukban. Tehát mindenütt fel van halmozva a sok gyűlékony anyag, s csak Oroszországtól függ, hogy a tűzveszély kitörjön.

A szláv érzelmű „Zukunft” mentetgeti az orosz kormányt, s erősen állítja, hogy pusztá rokonszenvenél egyébbel nem támogatja a keleti keresztényeket. Azok is, kik Oroszországból e népek közé mentek, ama korábbi orosz katonák, mint Apraxin gróf, Somilow, Nikitin és Szlykow volt tábornokai ezredes csupán önszántukból mentek Bulgáriába és Görögországba.

MEXICO. Miksa császár Queretaro bevételé után állítólag következő kiáltványt adott ki:

„Polgártársak! Miután a köztársasági csapatok bátorsága s hazaszeretete uralkodásomnak véget vetettek, ezen városban, melynek védelmét figyem és származásom becsülete egyaránt parancsolták; ezen véres ostrom után, melynek tartama alatt a császáriak és köztársaságiak versenyeztek egymással lemondás- és bátorságban, eljárásomat ki akarom előttek magyarázni polgártársak: Nemcsak azon szent hittől lelkesítve, hogy mindnyájunknak s az egyeseknek is boldogságát biztosíthatom, jöttem én Mexicóba, hanem meghívott és támogatott a francziák császára III. Napoleon. Ő engem az Egyesült Államok kívánata folytán Franciaország gyalázatjára gyávan és becsületlenül elbagyott, miután fiainak vétét s az ország kincseit hiában elfecsérelte volna. Ha majd bukásomnak és halálomnak hírért veszik Európában, Nagy Károly birodalmának valamennyi uralkodója számon fogja kérni a Napoleon dynastiától véretem, s a németek, belgák és francziák vétét, mely itt kiontatott. És ekkor III. Napoleont tetőtől talpig gyalázat fogja borítani. Már is volt alkalma látni ő Felségét Ausztria császárat, az én fenkölt szellemű bátyámat, az Egyesült Államoknál életemért kérelmezni, s látott engem, mint a köztársaságiak hadi foglyát szétört koronám darabjaival. Polgártársak! Ezek utolsó szavaim. Ohajtom, hogy vérem Mexicót újja alakíthatná s intő példának szolgálja minden magyarázó s vigyázatlan herczegnek; ohajtom, hogy eszély és őszinteség vezesse lépteiteket, s erényeitek megemészték azon ügyet, melynek zászlóját én védelmeztem. Örkdjétek felettetek a gondviselés s tegyen benneteket hozzám méltóvá. Miksa.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Kolozsmegye bizottmányi gyűlése, mint értesülünk, folyó hó 22-dikére hivatik össze.

— Belső-Szolnokmegye bizottmányi gyűlése folyó hó 15-dikére már összehivatott.

Az utolsó delután kisebb elintézendőkön kívül újra szabályszerűleg, a helybeli tanintézet érdemei és hiányainak kiemelése, a felmerült indítványok s végre a jövő értekezlet gyűlhelyének s részben teendőinek meghatározása tölték be.

A jövő évi értekezlet vagy S.-Sz.-Györgyön, vagy Kolozsvárt lesz.

Szükségesnek látom még megemlíteni, hogy felszólításomnak, a történelmi adatoknak illető helyen összegyűjtését illetőleg, már is szép sikere volt. Szabó Károly barátommal együtt a tanári értekezlet munkaszüneteit arra használtuk, hogy a Szikszay Lajos ügyvéd barátunknál összegyűlt történeti okmányok megvizsgálásán kívül, egy magán családi levéltár sorozatát, továbbá a szilágyi egyházmegye s közép-szolnoki levéltárát vizsgáltuk meg. A városi levéltárhoz, bizonyos nehezítő körülmények miatt, ezuttal nem juthatunk, pedig ez leg-érdekesebb lett volna.

A gondnok urak, bárha személyesen jelen nem lehettek, vagy nem voltak is, vendégszeretők áldásait a többségig éreztették velünk, valamint szíves házi gazdáinkon kívül tks Czelli Benő, Varga polgármester és nt. Faragó József urak is, kiknek vendégszeretetéért a tanári értekezlet hálásan lön elkötelezve.

A fentebbiekből látszik, hogy ez értekezletet közoktatásunk érdekében mennyire fontosak. Adja az ég, hogy minden újabb alkalommal több-több eredményt és sikert mutathassanak fel. *)

P. Szathmáry Károly.

*) Meg kell még említenem, hogy az értekezlet végzetével Sz.-Somlyón is átrándultunk, hol szintén vendégszeretettel fogadtatásban részesülünk.

